

De kracht van het gewone

Het voorveld van de Wmo in nieuwe verhoudingen

Sinds de decentralisaties in het sociaal domein hebben gemeenten werk gemaakt van de transformatieambities: ondersteuning dichterbij de mensen, met meer aandacht voor vraaggericht en integraal werken. Tegelijkertijd zijn er nieuwe uitdagingen. Burgers zijn meer beroep gaan doen op ondersteuning in het kader van de Wmo. En door de vergrijzing ligt het in de verwachting dat dat beroep verder zal stijgen. Dit roept de vraag op hoe gemeenten de goede ontwikkelingen voortzetten én het stelsel betaalbaar houden. Vele zoeken hiervoor oplossingen in 'het voorveld' van de Wmo. Of in andere woorden: in voorzieningen die zonder indicatie toegankelijk zijn. Platform31 en het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuur-educatie en Amateurkunst (LKCA) gingen op zoek naar dit soort ondersteuning in het voorveld. In dit magazine, waaraan ook Movisie een bijdrage leverde, brengen we negen uiteenlopende initiatieven in beeld, benoemen we gemeenschappelijke kenmerken en vertalen de praktijken naar de systeemwereld van het beleid.

Daarmee bieden we gemeenten zicht op de mogelijkheden van het voorveld (van de Wmo) en op hoe het samenspel tussen initiatief en gemeente effectiever vormgegeven kan worden.

Inhoud

- 3 Decentralisaties in het sociaal domein van 2015 naar 2020
- 4 Begrijpen we elkaar wel goed?
- 5 Sturen in driehoek overheid, gemeenschap en markt
- 6 Begrijpen we elkaar wel goed?
- 7 De casussen**
- 8 Athos
- 10 Kunst op Recept
- 12 Sociaal Makelaar
- 14 Meet the Parents
- 16 WijVaals
- 18 De Serre
- 20 TAV de Talenten
- 22 Time to dance
- 24 VoorUit
- 26 Gemeenschappelijke thema's uit de praktijken
- 30 Begrijpen we elkaar wel goed?
- 31 Sturingslessen
- 35 Afsluiting - De kracht van het gewone
- 36 Leeslijst

Leeswijzer

In dit magazine beschrijven we eerst kort de gevolgen van de decentralisatie. Vervolgens presenteren we de negen initiatieven. In een bijeenkomst met de initiatiefnemers, Movisie en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, hebben we besproken waarin de negen initiatieven vergelijkbaar zijn – en waarin niet. Deze analyse wordt na de cases behandeld. Vervolgens bespreken we hoe gemeenten die de beweging naar het voorveld willen stimuleren en faciliteren, dat kunnen doen.

Decentralisaties in het sociaal domein van 2015 naar 2020

Door de decentralisaties in het sociaal domein van 2015 kregen gemeenten de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet. Er was brede steun voor de ambitieuze doelen:

- Een betere kwaliteit van ondersteuning en zorg voor inwoner
- Grotere betrokkenheid in de samenleving: meer voor elkaar zorgen
- Financiële houdbaarheid van de langdurige zorg en ondersteuning

Lokaal zou de ondersteuning dichterbij de burger komen, meer vraaggericht, preventief en integraal zijn, met meer maatwerk. Ook zou die meer gebaseerd zijn op eigen kracht en 'samenredzaamheid'. Het keukentafelgesprek waarin professional en inwoner samen nagaan wat iemand wil en zelf of met zijn omgeving kan, werd daarvoor een belangrijk middel. Daarna volgt – als nodig – in vrijwel alle gemeentes, een gemeentelijke indicatie en ondersteuning 'op maat'.

We zijn nu een aantal jaar verder. Gemeenten zien dat de vraag naar ondersteuning groeit. Dit vergroot volgens het CPB onder andere het aantal indicaties in het kader van de Wmo. De regels van de Wmo en laagdrempelige toegang tot professionals in de wijk spelen daarbij waarschijnlijk een rol. Maar is dat beroep op gemeentelijke ondersteuning in het kader van de Wmo wel altijd nodig? En levert het de beste ondersteuning? Sommige mensen zijn misschien gebaat bij laagdrempelige hulp zonder 'etiket'. Lotgenotengroepen zouden een alternatief kunnen zijn voor professionele hulp, of zelfs betere resultaten opleveren. En in plaats van de hulp van een psycholoog of huisarts, is iemand misschien beter geholpen met deelname aan een theaterclub.

Er ligt in ieder geval een potentieel voor opvang van kwetsbare mensen, in het voorveld van de Wmo zoals het ook wel genoemd wordt.

Begrijpen we elkaar wel goed?

Beleidswereld

Er circuleren veel verschillende begrippen om beleidsambities of ontwikkelingen in het sociaal domein te duiden. Sommige termen lijken op elkaar, maar betekenen niet hetzelfde. Er worden ook verschillende termen gebruikt voor zaken die inhoudelijk vrijwel hetzelfde betekenen. De waaier aan begrippen leidt er soms toe dat mensen langs elkaar heen praten. In een aantal kaders besteden we er daarom aandacht aan.

Nieuwe normaal/sociale veerkracht

De themagroep Zorg, Jeugd & Onderwijs van het G40-stedennetwerk heeft als één van haar speerpunten 'Het nieuwe normaal'. Terwijl deze term in coronatijden staat voor de anderhalve-metersamenleving, doelt de G40 hiermee op de beweging om lichte, alledaagse vragen te behandelen als onderdeel van het gewone leven en niet direct (sociale of medische) professionals te betrekken. De nieuwe term hiervoor is sociale veerkracht.

De beweging naar de voorkant

In jaren vlak voor en na de decentralisaties werd regelmatig gesproken over 'de beweging naar de voorkant.' Het ging om de ambitie om problemen eerder te signaleren en op te lossen en zwaardere ondersteuning te voorkomen. Hierbij kunnen initiatieven in het voorveld een rol spelen, denk bijvoorbeeld aan initiatieven van burgers om eenzaamheid in de wijk te verminderen.

Voorliggend veld of voorveld

Het voorliggende veld staat voor het totaal aan algemene voorzieningen dat beschikbaar is in een wijk of gemeente. Het gaat dus om alle voorzieningen voor (hulp)vragen zonder indicatie.

Preventie

Preventie staat voor het voorkómen van problemen of het voorkómen dat problemen ernstig(er) worden. Preventie is een belangrijk doel van de beweging naar de voorkant.

Sociale basis

Movisie gebruikt de term sociale basis als opvolger van de termen sociale infrastructuur of sociale pijler. Er circuleren verschillende omschrijvingen. Lisbeth Verharen, lector Sociale Kwaliteit aan de HAN, die aansluit op het perspectief van Movisie, omschrijft het als: het geheel aan informele en formele diensten, voorzieningen en relaties in de leefomgeving van mensen die er aan bijdragen dat mensen tot hun recht komen en kunnen floreren. Het G40-Stedennetwerk gebruikt de term om aan te geven dat primaire behoeften van mensen vervuld moeten zijn, willen zij zelfredzaam kunnen zijn. Het gaat dan om huisvesting, opleiding en inkomen of werk.

Het voorliggend veld en de sociale basis (definitie Lisbeth Verharen) gaan over hetzelfde; alleen liggen achter die termen verschillende perspectieven. De term voorliggend veld beziet de sociale basis vanuit beleidsperspectief en doelen van de Wmo: de systeemwereld. De term sociale basis sluit meer aan op het perspectief van de samenleving en samenleven (gemeenschapsontwikkeling), en daarmee bij de leefwereld.

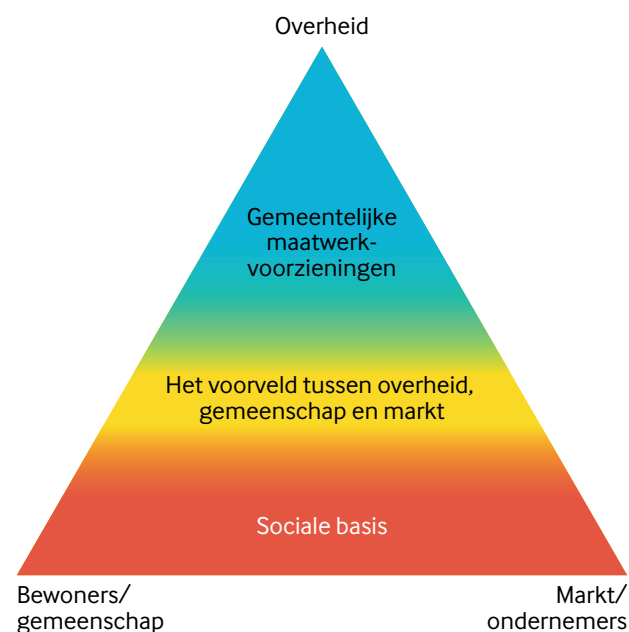
Sturen in driehoek overheid, gemeenschap en markt

Met de opbouw van de verzorgingsstaat na de Tweede Wereldoorlog trok het Rijk de ondersteuning van kwetsbare burgers naar zich toe. Maar tijden en opvattingen over de rol van het rijk veranderen. Rond 2008 ging de overheid principes van het marktdenken toepassen. Onder invloed daarvan stootte de overheid taken af naar de markt, ontstonden vormen van publiek-private samenwerking en werden praktijken van (open) aanbesteding en verantwoording (Nieuw Publiek Management) vanzelfsprekend.

Participatiesamenleving

In 2013 sprak koning Willem-Alexander in zijn troonrede van 'participatiesamenleving', waarmee hij bedoelt dat de overheid er op inzet dat "iedereen die dat kan, verantwoordelijkheid neemt voor, en actief bijdraagt aan zijn of haar eigen leven en omgeving". Dat bracht weer nieuwe verhoudingen tussen overheid, markt en gemeenschap (zie illustratie van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, NSOB). In het sociaal domein kreeg het gedachtengoed

van de participatiesamenleving een plek in de Wmo 2015 en de Jeugdwet. Maar de invloed van de inzet op een participatiesamenleving stopt daar niet: de overheid zal anders gaan sturen en samenwerken met burgers en marktpartijen. Maar hoe precies, is een zoektocht, waar we momenteel middenin zitten.

Invloedssfeer

De NSOB waarschuwt dat de nieuwe verhoudingen er ook toe leiden dat de overheid de gemeenschap in haar invloedssfeer trekt. Bijvoorbeeld: wanneer sociaal ondernemers opdrachten, burgerinitiatieven subsidies en mantelzorgers vergoedingen krijgen, moeten ze ook gaan voldoen aan voorwaarden van de systeemwereld, zoals kwaliteitseisen en verantwoordingseisen. Initiatieven krijgen in ieder geval te maken met systeemdoelen, bureaucratie, langere lijnen en tragere besluitvorming. Met als risico in geval van het voorveld, dat burgers en professionals die opereren op het grensvlak van overheid en gemeenschap, inboeten op datgene waarin vaak ook hun kracht zit: zoals laagdrempeligheid en informaliteit, lokale inbedding en bewegingsruimte.

Het voorveld in de verhouding tussen overheid, gemeenschap en markt.

Bron: Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.

Begrijpen we elkaar wel goed?

Als het om Wmo 2015 en de doelen van de transformatie in het sociaal domein gaat, komt vaak het woord 'maatwerk' langs. Maar wat is dat eigenlijk? 'Maatwerk' vinden we in verschillende begrippen:

Maatwerk conform City Deal Inclusieve stad

De City Deal Inclusieve stad zoekt naar goede ondersteuning, in het bijzonder bij meervoudige problemen. Het woord maatwerk in deze context verwijst naar niet-standaard voorzieningen, maar out-of-the-box-oplossingen. Denk bijvoorbeeld aan de financiering van een reparatie aan de auto voor een alleenstaande moeder die moet reizen voor haar werk, maar ook haar kind op tijd van school moet halen. Zo'n out-of-the-box-maatwerkoplossing kan via een maatwerkvoorziening, worden vastgelegd.

Maatwerkvoorziening (term verbonden aan Wmo-context)

Dit is een voorziening met gemeentelijke indicatie, die wordt verleend op basis van een keukentafelgesprek. In zo'n gesprek wordt de ondersteuningsvraag van iemand verkend en wordt besproken wat iemand zelf of in het eigen netwerk kan oplossen.

Naast de maatwerkvoorziening kent de Wmo ook een Algemene voorziening die voor iedereen vrij toegankelijk is. Bijvoorbeeld een buurthuis. Er is dus geen indicatie nodig om als inwoner deel te nemen aan buurthuisactiviteiten.

Op-maat-werken

In Den Haag wordt ook de term op-maat-werken gebruikt. Dat betekent dat er zoveel mogelijk een oplossing wordt gezocht die past bij de behoeften en motivatie van het individu. Dat kan een maatwerkvoorziening zijn, maatwerk in termen van de City Deal, een algemene voorziening, individuele ondersteuning of groeps-ondersteuning. Deze term gaat voorbij dit soort tegenstellingen die het perspectief van wettelijke kaders en procedures van de Wmo oproept, maar sluit aan op de ambities van de transformatie.

Meer lezen?

[Lees hier meer over begripsverwarring](#)

De casussen

In dit magazine brengen we negen initiatieven in het voorveld in beeld die zich bewegen in het tussengebied tussen overheid en gemeenschap en markt. We laten zien hoe gemeente en initiatiefnemers elkaar vinden in de nieuwe verhoudingen en waar het schuurt.

Hoe lukt het de initiatieven kwetsbare inwoners goed te helpen? Welke professionals kunnen een rol spelen en wat is die rol? En wat hebben de initiatieven nodig voor hun continuïteit?

Athos

Athos is een ontmoetings- en ontwikkelplek in Maastricht. De locatie heeft een professionele houtwerk- en spuitwerkplaats, stoffeerderij en naaiatelier en een eetcafé. Iedereen die graag mee wil doen en op zoek is naar een zinvolle dagbesteding, werk of sociaal contact kan hier terecht. Er is geen verwijzing nodig: wie vandaag binnenloopt, kan morgen starten. De groep deelnemers is zeer divers: jong en oud, met en zonder migratieachtergrond, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en buurtbewoners. Sommigen hebben een indicatie vanuit de Wet Langdurige zorg, maar een groot deel heeft geen indicatie.

Wat ooit is gestart als een 'klassiek' activiteiten-centrum voor mensen met een (verstandelijke) beperking, is vanaf 2014 langzaam maar zeker veranderd in het huidige Athos. Aan de basis van deze transformatie lag de overtuiging dat het beter is om zoveel mogelijk doelgroepen te mengen, in plaats van ze gescheiden te benaderen. Dat voorkomt stigmatisering en creëert voor iedereen een gelijke kans.

"Ik geloof in een positieve benadering en dat je iedereen serieus moet nemen. Als mensen trots zijn op wat ze doen en zelfvertrouwen krijgen, is het makkelijker om weer een plekje te vinden in onze maatschappij. Ons motto is daarom ook niet voor niets #trotswerktdoor."

Doel van Athos is de mogelijkheden van hun deelnemers te vergroten, zodat ze duurzaam kunnen deelnemen aan de samenleving op een manier die bij hen past. Bij de één kan dit een zinvolle invulling van de dag zijn, of doorstromen naar opleiding of (betaald of onbetaald) werk. Het achterliggende doel is dat als deelnemers zich weer meer gewaardeerd voelen, hun eenzaamheid wat minder wordt en hun zelfvertrouwen groeit. Maatwerk is het sleutelwoord, er wordt gekeken naar wat elke deelnemer nodig heeft. De deelnemers krijgen volwaardig werk aangeboden wat ze leuk vinden, met een duidelijke

kwaliteitsnorm en professionele aanpak. Hier zit het idee achter dat deelnemers trots moeten zijn op wat ze doen en dat het daarom belangrijk is dat deelnemers producten maken waar ze trots op zijn.

Athos wordt grotendeels gefinancierd door de gemeente Maastricht met een integraal budget, met bijdragen vanuit meerdere beleidsdomeinen. Daarnaast verdient Athos vijftien procent van de inkomsten uit de verhuur van vergaderruimtes, verkoop van producten en de baten van het eetcafé.

Wat werkt?

Het succes van Athos is voor een belangrijk deel te danken aan de vrije, laagdrempelige toegang. De gemeente heeft er in 2019 voor gezorgd dat er vanuit het sociaal domein veertig plekken zonder indicatie worden gefinancierd. Dit maakt het mogelijk dat er dagelijks veertig tot vijftig mensen gebruik maken van het aanbod van Athos. Een andere succesfactor is dat het 'op-maat' werken is, dus geen 'one size fits all'. Mensen worden niet 'beziggehouden', maar op een serieuze manier benaderd en ingezet. Daarnaast is de kracht dat er binnen Athos allerlei verschillende doelgroepen tegelijkertijd samenwerken. En niet te vergeten een gedreven team met een gedreven teamleider.

Nodig voor continuïteit

Een goede samenwerking met de gemeente, maar ook de gemeenteraad is belangrijk. Athos nodigt hen uit en betreft ze bij hun project. Athos werkt over verschillende beleidsdomeinen heen. De gemeente financiert ondertussen integraal vanuit het sociaal domein, maar Athos raakt ook aan het fysieke en economische domein. Een verdere ontschotting binnen helpt Athos bijvoorbeeld om ook verder een rol te pakken in de wijk economie of leefbaarheid. Athos heeft veel partners en werkt intensief met ze samen. Het delen van de opgedane kennis over de aanpak met partners en belangstellenden is daarbij ook belangrijk: er is niets geheim, positieve ervaringen worden gedeeld, maar ook de leermomenten.

Meer lezen?

- www.athos-maastricht.nl
- [Artikel vakblad Content nr. 15, Envida, september 2019.](#)
- [Artikel website Thuis in Maastricht, september 2019.](#)

Kunst op Recept

Mensen met lichte psychosociale klachten helpen hun mentale veerkracht en algeheel gevoel van welbevinden terug te vinden: dat is het doel van Kunst op Recept. Deze aanpak is in Nieuwegein ontwikkeld en is een variant op andere 'Op Recept'-arrangementen, zoals Welzijn op Recept of Bewegen op Recept. Via huisartsen, praktijkondersteuners, welzijnscoaches of andere eerstelijns zorgaanbieders worden mensen doorverwezen naar Kunst op Recept, een speciaal aanbod van culturele activiteiten. Professionele kunstvakdocenten dragen zorg voor de begeleiding.

Eerstelijns zorgverleners zien regelmatig mensen die worstelen met langdurige psychosociale klachten en daarnaast nog andere problemen zoals werkloosheid, schulden, armoede of eenzaamheid. Het lukt ze niet goed om de draad van het leven op te pakken. Voor deze groep Kunst op Recept ontwikkeld. Na de doorverwijzing, maakt de deelnemer met een intaker een keuze voor een aanbod dat bij ze past, of wat desnoods

op maat wordt 'gemaakt'. Denk hierbij aan boetsen, mimiek, dans, schilderen of met kijken. In de periode van 2016 tot 2019 waren er in Nieuwegein 150 deelnemers. Kunst op Recept is een inmiddels goed omschreven aanpak, die ook elders wordt gebruikt.

Kunst op Recept Nieuwegein is gefinancierd met gelden uit het VSBfonds, het Agis Zorginnovatiefonds, eigen middelen vanuit kunstencentrum/stadstheater DE KOM en een bijdrage van de gemeente.

"De kern is: je móet niet, je bent met iets bezig wat je leuk vindt, of wat je goed kunt. Je weet dat je mensen om je heen hebt die – deels – begrijpen waar je mee zit. Dus als er iets uitkomt, dan valt dat anders omdat je met gelijkgestemden bent." [↗](#)

Wat werkt?

Uit onderzoek van het Verwey-Jonker instituut onder deelnemers blijkt dat de aanpak positief bijdraagt aan het welzijn van het merendeel van de deelnemers. Werkzame factoren zijn de toegankelijkheid van de activiteiten en de aandacht voor het individu, de docent en een veilige sfeer. De docent (een kunstprofessional) moet achter het concept staan, empathisch zijn en grenzen kunnen stellen. Ook moet de docent weten wanneer hij een deelnemer moeten doorverwijzen naar gespecialiseerde hulpverlening.

Nodig voor continuïteit

Kunst op Recept is afhankelijk van veelal tijdelijke subsidies van gemeenten en fondsen, er zijn geen structurele middelen. Lastig is dat het aansluit op het welzijnsbeleid van de gemeente, maar ook onder cultuur valt. Samenwerking tussen de verschillende gemeentelijke afdelingen zou handig zijn. De start/opzet van de samenwerking van de verschillende partijen in cultuur, zorg en welzijn vraagt een tijdsinvestering. De inbedding binnen de eigen organisaties vraagt aandacht en tijd. Er kunnen meer doorverwijzingen komen, vanuit eerstelijns zorg en welzijnsprofessionals. Daarvoor is nodig dat zij overtuigd zijn van de meerwaarde en de tijd hebben/nemen om echt uit te vragen waar hun cliënten behoefte aan hebben.

“Het is fijn om creatief bezig te zijn en de rest even te vergeten. En het geeft een blijvend goed gevoel als je trots bent op wat je hebt gemaakt. Dat helpt om je beter te voelen als je niet zo goed in je vel zit.” ↗

Meer lezen?

- www.kunstoprecept.nl
- [Kunst op Recept – De Handreiking \(2019\)](#).
- [Doet kunst goed? – De betekenis van Kunst op Recept in Nieuwegein](#)
M. Kwakernaak, F. de Meere en M. van Kapel.
Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2018.

Sociaal Makelaar

Alleenstaanden, ouderen, chronisch zieken, mensen zonder werk, met een verstandelijke beperking, GGZ-cliënten, expats, allochtonen en vluchtelingen; iedereen in een kwetsbare situatie die hulp nodig heeft, kan in Haarlemmermeer terecht bij de sociaal makelaars van MeerWaarde Welzijn. Vaak is er sprake van eenzaamheid, bijvoorbeeld omdat de partner is weggefallen of iemand minder mobiel is geworden. De zeven sociaal makelaars van MeerWaarde Welzijn ondersteunen inwoners bij het versterken van sociale contacten en zoeken met hen naar zingeving en passende activiteiten in de wijk. Ze voorkomen hiermee dat er onnodig zware hulp wordt ingezet.

De makelaars beginnen altijd met een gesprek over wensen, kwaliteiten en mogelijkheden. En vervolgens zoeken ze met de inwoners in de omgeving naar activiteiten of maatjes. Daarbij sluiten ze aan bij iemands intrinsieke motivatie en blijven ze steeds uitgaan van de vraag van de inwoner. Soms ondersteunen ze met het eerste contact.

Foto: Martine Goulmy

De makelaars zijn zichtbaar in de wijk aanwezig en zijn vaak te vinden bij de buurtsupers, buurthuizen, op straat. Daar dragen ze speciale MeerWaarde kleding. Daarnaast zijn ze actief op social media. Mensen komen zo direct met hen in contact, maar ook via anderen of via andere professionals. De makelaars hebben een signalerende functie als het gaat om sociale pro-

blematiek en verwijzen dan ook omgekeerd naar gespecialiseerde ondersteuning.

In 2018 bemiddelden de zeven makelaars iets meer dan vijfhonderd unieke cliënten. De gemeente zorgt voor de financiering voor de komende twee jaar. Uit een kostenbatenanalyse blijkt dat voor elke bestede euro de totale

opbrengsten kunnen oplopen tot € 5,50 in het derde jaar voor gemeente, zorgverzekeraars, zorgkantoren, woningcorporaties en GGD. De besparingen komen bijvoorbeeld door minder bezoek aan de huisarts of het voorkomen van schuldhulpverlening.

“Kippenvel krijg ik van de unieke verbindingen die er door de sociaal makelaars worden gelegd, bijvoorbeeld tussen twee mensen met een herseninfarct; tussen een dame van 92 en een jonge vrouw van 29 jaar; of iemand die de taal wil leren en een straatgenoot die bereid is om daarbij te helpen. Deze verbindingen ontstaan niet vanzelf.”

Wat werkt

De sociaal makelaars kennen het wijknetwerk heel goed en weten deze ook te benutten. De makelaars zijn creatief in het leggen van verbindingen en hebben lef. Ze zijn – zoals een makelaar het zelf zegt - makkelijke praters die overal naar binnen lopen voor een praatje. Ze luisteren goed en blijven uitgaan van iemands vraag.

Het sociale makelen bestaat uit praktische hulp, maar bij de opbouw van nieuwe sociale contacten, bij rouwverwerking of bij het vinden van vrijwilligerswerk. Deelnemers zitten na verloop van tijd lekkerder in hun vel. Uit effectmetingen en het klanttevredenheidsonderzoek blijkt dat het welbevinden verbetert.

Wat is nodig voor continuïteit

Er zijn geen directe zorgen over de continuïteit van het sociaal makelen in Haarlemmermeer. De maatschappelijke business case laat zien dat de preventieve activiteiten van de sociaal makelaars lonen en de financiering is voor de komende twee jaar zeker. Maar er zijn wel aandachtspunten. De sociaal makelaar is voor het vinden van kandidaten en verbindingen in belangrijke mate afhankelijk van mond-tot-mond reclame en het wijknetwerk. Een goede profilering en zichtbaarheid is daardoor van belang. Andere professionals moeten ook het vertrouwen hebben dat de generalistische sociaal makelaars tijdig doorverwijzen als dit nodig is. Daarom werkt Meerwaarde Welzijn onder andere met intervisie waarin zij casussen en ontwikkelingen bespreken.

Meer lezen?

- Jan van Gorp - Maatschappelijke business case sociaal makelen. 'net dat ene duwtje in de rug' Dock4&Originastieadvies en zorg. Publiekssamenvatting.
- www.meerwaarde.nl/sociaalmakelaars
- <https://www.meerwaarde.nl/nieuws/inwoonster-marion-en-sociaal-makelaar-nathalie>

Meet the Parents

Meet the Parents biedt kwetsbare ouders van eenoudergezinnen en geïsoleerde meeroudergezinnen in Almere Poort een steuntje in de rug. De ouders kunnen – mét hun kinderen als ze dat willen - terecht bij tweewekelijkse inloop-koffiebijeenkomsten voor ontmoeting. Het is een initiatief van de gemeente Almere, GGD Flevoland, Tactus Verslavingszorg en De Schoor Welzijn en bestaat sinds twee jaar. Doel is het versterken van de ouders met hun gezin, waarvan velen worstelen met sociaal isolement, armoede of schulden, opvoedings- en/of verslavingsproblemen.

“Je kan je uiten. Je kan vragen, je kan praten. En je krijgt advies. Je krijgt informatie. Het is niet alleen maar gezellig, er wordt echt veel gedaan. Er komt echt van alles aan de orde.”

(Uitspraak van een deelnemer van Meet the Parents)

Mensen die naar de bijeenkomsten komen, vinden een luisterend oor van de opbouwwerker en gastvrouw. En ontmoeten anderen die in vergelijkbare situaties verkeren. Soms zijn er themagesprekken, bijvoorbeeld over omgaan met weinig geld of de opvoeding van de kinderen. Er is een groepsapp waar nieuwtjes en tips worden gedeeld, een samenkook-aanbod en soms worden ook feestdagen samen gevierd. Verder biedt Meet the Parents toegang tot goedkope sportactiviteiten.

In de periode 2018-2019 namen ongeveer vijftig ouders deel aan de koffieochtenden; zo'n 120 mensen gebruikten de app. Sommigen komen maar een enkele keer, anderen vaker en een langere periode. Als deelnemers langere tijd wegblijven, zoekt de opbouwwerker per app contact en eventueel nodigt ze iemand uit voor een

individueel gesprek. Soms verwijst ze dan naar het wijkteam. Omgekeerd worden er ook deelnemers via het sociale wijkteam doorverwezen.

Wat werkt?

In de beginperiode was het idee dat de ouders zelf het voortouw zouden nemen. Dat bleek te hoog gegrepen voor de doelgroep, die veel zorgen heeft. Nu is de opbouwwerker de spil; hij zorgt dat het project 'levend' blijft en mensen die gebaat zijn bij Meet the Parents komen. Deelnemers zijn met name positief over de gelegenheid om anderen te ontmoeten en een netwerk op te bouwen. Waar zij verder behoefte aan hebben, verschilt tussen deelnemers.

De opbouwwerker combineert sociale vaardigheden, zoals makkelijk contact leggen en op een informele manier mensen verder helpen om

vooruit te komen, met organisatorische kwaliteiten. Hij maakt ook een inschatting of mensen misschien doorverwezen moeten worden, bijvoorbeeld naar het sociale team.

Nodig voor continuïteit

Geleerde lessen en een handboek moeten nog geïmplementeerd. Een recente evaluatie adviseert om in te blijven zetten op co-creatie met de doelgroep. De uitdaging is in ieder geval om activiteiten en aanpak steeds goed te matchen met de behoeften van de deelnemers.

Meer lezen?

- [Website de Schoor](#)
- [Project update \(IVO\) Meet the Parents Almere Poort. Ontmoeten, ontspannen en ondersteunen](#)
- [Podcast Meet the Parents dd.](#)
- [Interview 'What's in it for them': elkaar ontmoeten en ondersteunen](#)

WijVaals

In de gemeente Vaals is de toegang tot ondersteuning gewijzigd. Voorheen meldden inwoners met een ondersteuningsbehoefte zich bij de gemeente. Er volgde vaak een keukentafelgesprek met consultants van de Wmo of Jeugdwet, maar de gemeente zag dat dat niet altijd de beste oplossingen voor mensen opleverde. Nu vormt WijVaals de eerste toegang. Dit team is niet verantwoordelijk voor het indiceren en kan daardoor een 'vrij' gesprek voeren, los van aanbod of wettelijke kaders. Na de aanmelding van een inwoner bij de gemeente, bespreekt de medewerker van WijVaals thuis wat er speelt en wat mogelijke oplossingen zijn. Daarin zoekt WijVaals met de inwoners naar oplossingen en verbindt ze met personen, initiatieven of organisaties. **Voor iedereen is de oplossing anders.**

Wie zich in Vaals bij de gemeente meldt voor ondersteuning in het sociaal domein, krijgt sinds januari 2020 in principe te maken met het gemeentelijke WijVaalsteam. Doel van WijVaals

is het bevorderen van zelfstandigheid en participatie. Na een melding plant één van de vier medewerkers binnen twee weken een huisbezoek. Daarin vormt het WijVaals teams zich een beeld van wie de persoon is, welke interesses diegene heeft, wat iemand motiveert, wat er

speelt en wat eventuele achterliggende vragen en behoeften zijn. Het gaat dus niet alleen om de hulpvraag, maar ook om iemands interesses en eigen kwaliteiten. Samen met de melder zoekt het teamlid dan hoe diegene het beste geholpen kan worden: misschien met een opleiding,

sportactiviteit of simpelweg iemand die dezelfde interesse heeft. WijVaals draagt daarbij ideeën aan, en gebruikt de eigen kennis van mogelijkheden en van het netwerk. De melder beslist wat hij wil doen. Vaak wordt direct een eerste vervolgstap gezet. Als iemand bijvoorbeeld zoekt naar een dagbesteding, kijken de medewerker en vroeger direct wat bij iemand past en wordt het eerste contact gelegd. Als het nodig is, regelt het teamlid van WijVaals snel een consult in de vorm van een keukentafelgesprek in het kader van bijvoorbeeld de Wmo of de Jeugdwet.

WijVaalsmedewerkers hebben ook ruimte om met de inwoners mee te gaan naar een eerste gesprek of activiteit. Denk aan een gesprek voor een opleiding of vrijwilligerswerk, voor schuldhulpverlening of een sportactiviteit. Ze doen ook aan nazorg en bellen of appen mensen achteraf om te horen wat ze van de afspraak of activiteit vonden en om te bespreken wat er verder nodig is.

“WijVaals werkt aanbodvrij en zonder wettelijk kader. Het boeit daardoor niet welke ondersteuning geboden wordt en door wie, als het maar aansluit bij de vraag. Dit geeft de medewerkers de vrijheid om een open gesprek te voeren.”

“We merken dat WijVaals in het eerste gesprek vaak al spijkers met koppen slaat. Dat kan omdat zij vrij kunnen handelen zonder dat eerst vast te leggen in allerlei plannen of formulieren. Die systeemwereld komt alleen in beeld als dat echt nodig is.”

Wat werkt?

De teamleden zijn niet gebonden aan een specifiek aanbod of wettelijke kaders en dat geeft ruimte om aan te sluiten op motivatie en behoeften van deelnemers. Ze hebben relatief veel tijd voor de eerste oriëntatie, tot twee of zelfs drie gesprekken, omdat eerdere ervaring (met een beweegmakelaar die op dezelfde manier werkte) heeft geleerd dat dat loont. Als het mogelijk is, gaan ze direct aan de slag met de oplossingen.

Teamleden zijn responsief, empathisch, netwerkers, pro-actief en zien kansen voor oplossingen. Ze stellen zich op als gelijkwaardig aan de inwoner en niet als professional. Zo zorgen ze dat vertrouwen ontstaat. Ze coachen, stappen overal op af en nemen iemand – als nodig – bij de hand.

Nodig voor continuïteit

Het werk van WijVaals raakt verschillende specialismes in het sociaal domein. Ze zijn bijvoorbeeld

geen welzijnsmedewerkers, maar doen soms wel deels het werk van een welzijnswerker. Voor meer gespecialiseerde professionals is het daarvoor nog zoeken naar hoe hun professionaliteit zich verhoudt tot WijVaals. Er moet vertrouwen ontstaan dat het WijVaalsteam situaties van inwoners goed inschat en waar nodig tijdig opschaalt naar specialisten. Het WijVaalsteam kan vrij opereren buiten de wettelijke kaders van het sociaal domein, dankzij de door de wethouder en Raad gedeelde visie. Met wisseling van college en bestuurders kan deze vrije ruimte weer ter discussie komen. Positief is dat de gemeente Vaals geen tekorten heeft op de budgetten Wmo en Jeugd. De eerste signalen van de werkwijze met WijVaals zijn positief. De werkwijze levert in haar eerste half jaar een besparing op.

Meer lezen?

- GezondIn Kennisbank: [De beweegmakelaar in Vaals](#)
- [‘Beweegmakelaar’ in Vaals. Werkwijze, praktijkervaringen en resultaten van de pilot Beweegmakelaar](#). Uitgave: GGDZL.

De Serre

Ondernemen is voor veel mensen de vrijheid om hun eigen talenten en creativiteit te ontwikkelen. Dit geldt ook voor mensen die in een kwetsbare positie zitten of zaten. In Amsterdam Nieuw-West zijn wel Huizen van de Wijk (buurthuizen) waar deze groep een activiteit als vrijwilliger kan aanbieden, maar hierna is de stap naar het échte ondernemen te groot. De Serre biedt een vervolgstap op het buurthuis, waarin iemand zichzelf en het ondernemingsplan verder kan ontwikkelen met een beheerst risico.

De Serre is een accommodatie in Amsterdam Nieuw-West voor bewoners, startende ondernemers en zzp'ers. Het is onderdeel van de opbouwwerkorganisatie Eigenwijks en heeft als motto: Leren, Ontwikkelen, Ondernemen en Ontspannen. Het bieden van maatwerk en flexibiliteit zijn belangrijk in de Serre. De startende ondernemers kunnen de keuken of ruimtes huren voor hun activiteiten tegen een beperkte huurprijs. Het is daarom van belang dat er al een eerste ondernemingsplan ligt wanneer iemand

zich meldt. Bij het intakegesprek wordt het ondernemingsplan besproken. Als het plan nog niet ver genoeg ontwikkeld is, wordt iemand doorverwezen. Als er een goed plan ligt, wordt er gekeken naar de mogelijkheden binnen de Serre.

De startende ondernemers organiseren vaak activiteiten met een buurtfunctie, zoals een yogales. Maar er is bijvoorbeeld ook een ondernemer met een cateringbedrijf. De groep ondernemers in de Serre probeert op elkaar te letten en elkaar te ondersteunen. Lukt het iemand toch niet? Dan wordt er gekeken of de stap terug naar het buurthuis mogelijk is. En wanneer iemand structureel winst maakt op de activiteiten in de Serre, is het tijd om de stap te zetten naar een commerciële locatie.

“Kwetsbaar zijn betekent niet dat je hulp nodig hebt, maar dat je mensen om je heen nodig hebt die naar je omzien.”

Wat werkt?

De Serre is vrij toegankelijk, maar de kandidaten moeten al wel een eerste plan hebben. De locatie staat bij buurtbewoners en het netwerk in de wijk bekend als een plek waar mogelijkheden zijn. De kandidaten melden zich daardoor vanzelf. Als een ondernemingsplan nog niet ver genoeg is voor de Serre, wordt er gekeken naar andere stappen zoals de koppeling van startende ondernemers aan elkaar gekoppeld of een doorverwijzing naar andere organisaties.

De professional van de Serre is responsief, flexibel en gaat uit van mogelijkheden. Dit helpt hem om startende ondernemers te ondersteunen bij het ontwikkelen van hun eigen ondernemingsplannen. Hij heeft een groot netwerk in de wijk en kan daardoor makkelijk verbindingen leggen.

Nodig voor continuïteit

De gemeente stelt de locatie van de Serre voor een schappelijke huurprijs beschikbaar. Hierdoor kan de Serre haar activiteiten doen. Het is voor de Serre belangrijk dat deze situatie zo blijft. Verder is de Serre nu grotendeels afhankelijk van één persoon. Het is de bedoeling dat de Serre doorontwikkelt naar een meer coöperatieve locatie, waarin de startende ondernemers zelf een grotere rol vervullen.

Meer lezen

- [Website EigenWijks](#)
- [Website met activiteiten in de Serre](#)

TAV de Talenten

Het uitgangspunt van Talent Assistent Vrijwilliger (TAV) de Talenten is dat alle kandidaten talenten bezitten die ze bij de Talenten kunnen ontdekken, ontwikkelen en benutten in hun eigen tempo en met een extra steuntje in de rug. De Talenten is in Almelo in 2016 gestart als een indicatieloze dagbesteding voor mensen met een licht verstandelijke beperking die thuis zaten. Na een aantal jaar blijkt de doelgroep van de TAV de Talenten veel breder en komen er ook mensen met psychische problemen, zorgmijders, bijstandsgerechtigden of mensen met multi-problematiek.

“Als iemand drie van de tien keer komt opdagen, dan kan ik dat opvatten als dat iemand niet gecommitteerd is aan de Talenten. Hier zien we dat anders: we waarderen het dat iemand drie keer vanuit zijn veilige thuis naar ons toe is gekomen.”

TAV de Talenten is een activiteit van vrijwilligersorganisatie de Klup Twente. Iedere maandag- en woensdagochtend is iedereen tot vijftig jaar, die het gevoel heeft even niet meer mee te doen in de samenleving, welkom bij de Talenten. Voor andere leeftijdscategorieën heeft de Klup Twente andere activiteiten. Er zijn vaak tussen de tien en vijftien kandidaten bij de Talenten. De kandidaten praten met elkaar en doen activiteiten, zoals computerles, fietsen maken of schilderen, tuinieren of fotograferen. Bij het eerste bezoek bij de Talenten, onderzoekt een professional en de kandidaat samen waar iemands interesses liggen en ontwikkelt daarna waar mogelijk een aanbod op maat. Dus hoewel de kandidaten in een groep bij elkaar komen, wordt er ook veel individueel gedaan. Op de locatie wordt al veel georganiseerd waar kandidaten bij kunnen aansluiten, zoals bij de activiteiten van een kunstenaress of een fietsenmaker. Eén professional en enkele vrijwilligers en stagiairs begeleiden de activiteiten.

Het oorspronkelijke idee van de Talenten is dat een kandidaat doorgroeit van Talent naar Assistent Vrijwilliger. Bijvoorbeeld iemand die een voetbalcoach helpt. Uit een evaluatie blijkt dat dit te optimistisch bleek. De kandidaten zetten kleine stappen. Als voorbeeld noemden de initiatiefnemers iemand met autisme die al een aantal jaar thuis zit. Het feit dat deze persoon weer in een groep is, is al een grote stap. Het risico is groot dat deze persoon uitvalt als je hierna druk legt op een vervolgstap. Daarom doen ze dat bij de Talenten niet. Iedereen mag zijn eigen tempo bepalen.

Wat werkt?

De laagdrempeligheid van de aanpak werkt: kandidaten ontwikkelen bij TAV de Talenten hun eigen talenten in het eigen tempo. Dat vraagt om een professional die uit blijft gaan van de vraag en goed omgaat met de brede doelgroep van de Talenten. Er wordt per individu bekeken wat bij diegene past en daar wordt waar mogelijk een aanbod op ontwikkeld. Dit vraagt om creativiteit en het leggen van verbindingen met andere activiteiten binnen de locatie.

Nodig voor continuïteit

TAV de Talenten is continu bezig met het versterken of uitbreiden van haar netwerk. Dat is nodig omdat de Talenten nog ruimte voor meer kandidaten heeft. Daarnaast worden de activiteiten van de Talenten voornamelijk gedragen door één professional. Het is de bedoeling dat deze professional ondersteunt wordt door vrijwilligers. Een knelpunt is dat deze moeilijk te vinden zijn, omdat de activiteiten tijdens werktijden zijn en de doelgroep relatief complex is. De vrijwilligers en stagiairs die er wel zijn, zitten zelf nog middenin in het ontwikkelen van de eigen talenten. De Talenten wordt jaarlijks gefinancierd door de gemeente vanuit de middelen 'dagstructurering'. De beschikking is pas vaak laat binnen. Dit zorgt voor onzekerheid.

Meer lezen?

- Website www.deklup.nl/dagstructurering/talent-assistent-vrijwilliger
- [Presentatie over de Talenten](#)
- [Video over de Talenten](#)

Time to *dance*

Sinds 2013 geeft SKVR, de Stichting Kunstzinnige Vorming in Rotterdam, danslessen aan vitale 55-plussers en aan minder mobiele ouderen. SKVR organiseert ook dansen met licht dementerende ouderen. Het gaat om lessen van een uur die ook deels zittend op een stoel worden uitgevoerd. Locaties van de danslessen zijn zorginstellingen en Huisen van de Wijk. Voor lessen in de wijk wordt er samengewerkt met maatschappelijke organisaties. Doel van Time to dance is het bijdragen aan gezond ouder worden: zowel fysiek als mentaal.

“Ik zie dat ouderen ervaren door dans. Het maakt ze blij, ze voelen zich zekerder in hun lichaam en de ontmoeting met leeftijdgenoten doet hen goed. Door de goede samenwerking met de verzorgingshuizen kunnen we kwetsbare ouderen echt iets waardevols bieden.”

Time to dance helpt deelnemers hun kracht, balans en souplesse op peil te houden of verbeteren. De danslessen dragen ook bij aan het tegengaan van eenzaamheid: het is een ontmoetingsplek voor de deelnemers. Muziek speelt een belangrijke rol; liedjes van vroeger en nu zorgen voor herkenning en plezier. De danslessen biedt deelnemers ook een gelegenheid om anderen te ontmoeten. Daarom wordt er bewust tijd gemaakt voor kort informeel samenzijn rond de lessen. Veel deelnemers volgen de lessen trouw gedurende langere tijd.

SKVR heeft Time to dance ontwikkeld in het kader van het VWS-programma Sport en Bewegen in de Buurt. Veel deelnemers komen uit armere wijken en kennen Time to dance via woonzorginstellingen en welzijnsorganisaties. Sommigen deelnemers hebben eerder een cursus valpreventie gevolgd.

Middelen komen uit de Brede Regeling Combinatiefuncties van VWS (BRC, 40%). De overige kosten worden betaald uit de basissubsidie van de gemeente en voor een klein deel uit bijdragen van deelnemers, een kleine 2,50 euro per les. De zorginstellingen die meedoen, dragen in natura bij. In het najaar van 2019 waren er ongeveer 650 deelnemers.

Wat werkt?

Docenten koppelen terug dat tenminste een deel van de deelnemers aangeeft zich energiever te voelen, minder klachten krijgt, en zich zekerder voelt met bewegen. Ook geven deelnemers aan dat ze de danslessen waarderen, omdat ze er anderen ontmoeten en samen plezier hebben.

De Time to dance-docenten moeten affiniteit hebben met ouderen en goed contact kunnen maken. Geduld en humor zijn belangrijk om een veilige en luchtige sfeer te scheppen; ook aanraken wordt als waardevol gezien. Het grote netwerk en voorspoedige samenwerking dat Time to dance inmiddels heeft met zorg- en welzijnsinstellingen draagt bij aan het bereiken van de doelgroep.

Nodig voor continuïteit

Als de BRC-gelden wegvallen, moet in het huidige aanbod worden gesneden en moet de prijs per les een stuk omhoog. Dat zal voor veel huidige deelnemers niet haalbaar zijn. Het aanvragen van jaarsubsidie en de contracten die dan met netwerkpartners moeten worden gesloten, brengt naar verhouding erg veel overhead met zich mee. Men zou het project graag formeel (laten) evalueren, bijvoorbeeld met het concept positieve gezondheid. Maar het ontbreekt daarvoor aan middelen. Dat laatste is ook een belemmering om het concept Time to dance te verspreiden.

Meer lezen?

www.skvr.nl/zakelijk/sociale-projecten/time-dance

VoorUit

Dat *community building* niet altijd door professionals uitgevoerd hoeft te worden, bewijst VoorUit. In dit project zetten studenten – in ruil voor een corporatiewoning – zich actief in in de wijk waar ze wonen. Ze organiseren allerlei activiteiten en hebben een vast gezin waar ze regelmatig op bezoek komen. Ook in coronatijd zijn ze actief en doen ze bijvoorbeeld boodschappen en geven ze huiswerkbegeleiding op afstand. Doel van het project is om met de inzet van de studenten mee te werken aan een prettigere leefomgeving en bij te dragen aan meer participatie en emancipatie van groepen in de wijken waar VoorUit actief is.

VoorUit is in 2008 gestart met als inspiratiebron *'The open apartment project'* in Israël. Ondertussen zijn er ongeveer 110 studenten in Amsterdam en omgeving actief bij het project. De studenten zijn opgedeeld in teams per wijk. Elk team opereert vrij onafhankelijk. Zij hebben contact met hun netwerk in de wijk, waarmee ze een wijkplan maken en hun activiteiten afstemmen. Elk team heeft een wijkcoördinator, die contact onderhoudt met de projectleiding. Bij deze overkoepelende stichting regelt de projectleiding zaken als communicatie, werving, bijscholingsbijeenkomsten, financiering en verantwoording aan het stichtingsbestuur van de overkoepelende stichting 'Studenten voor Samenleving'.

De studenten zetten tien uur per week in voor het project en mogen in ruil daarvoor wonen

in een corporatiewoning. Wat ze in die tien uur doen, is heel divers en afhankelijk van de wijk. Het kan gaan om het organiseren van activiteiten voor ouderen, taallessen voor niet-westerse vrouwen, huiswerkbegeleiding, een voetbalclub of ze zitten bij de supermarkt om met wijkbewoners te praten. Vaak beheren ze ook (deels) de buurtkamers. Sinds 2008 hebben er al 31.000 wijkbewoners meegedaan aan de activiteiten van de studenten. Iedere student heeft een vast gezin waar hij of zij regelmatig langsgaat. De studenten zijn bekend en zichtbaar in de wijk, omdat ze werken waar ze wonen. Ze zien en horen daardoor veel wat professionals niet altijd horen. Ze merken het snel als er vanuit de wijk behoefte is aan een activiteit en pakken dit dan op. Soms lopen ze ook tegen problematiek aan – zoals schulden of gezinsproblemen – en verwijzen ze door naar professionals.

“De studenten brengen een heel eigen dynamiek met zich mee. Ze spreken mensen makkelijk aan, zijn pro-actief en onbevangen. Buurtbewoners gaan daardoor heel anders met ze om als met professionals.”

VoorUit evalueert haar inzet en impact regelmatig met behulp van de Vrije Universiteit Amsterdam. Hieruit blijkt onder andere dat wijkbewoners aangeven dat de activiteiten van VoorUit bijdragen aan het sociale netwerk en dat ze dingen leren – zoals de Nederlandse taal of hoe computers werken - tijdens de activiteiten.

Wat werkt?

Omdat de studenten wonen in de wijk waar ze werken, horen en zien ze veel. Ze komen achter de voordeur bij een vast gezin en organiseren activiteiten in de wijk. Ze betrekken daar waar mogelijk ook andere bewoners bij. De studenten zijn maatschappelijk betrokken, pro-actief, enthousiast, onbevangen en niet verlegen. Dit maakt hun benadering laagdrempelig en informeel.

Nodig voor continuïteit

De continuïteit van het project wordt bewaakt door de projectleiding van VoorUit. Zij houden de focus op de langere termijn en brengen de studententeams bij elkaar. De stichting zorgt ook voor de benodigde financiering. Daar zit een vraagstuk voor het project. VoorUit bestaat ondertussen tien jaar en is daardoor minder interessant voor fondsen die zich toch meer richten op nieuwe projecten. Vanuit de gemeente is volledige financiering voor het project niet altijd

haalbaar, omdat het project zich lastig in beleidskaders weet te vangen.

Tenslotte moeten er ieder jaar voldoende woningen en voldoende studenten zijn in de wijken. Met de woningcorporaties en gemeente moet ieder jaar gekeken worden in welke wijken inzet van VoorUit relevant is en of er woningen beschikbaar zijn. Daarnaast is het van belang dat er studenten geworven worden, die passen bij het VoorUit-profiel en samen een team kunnen vormen.

Meer lezen?

- Website: www.vooruitproject.nl
- [Projectplan voor 2018-2020](#)
- Impact: www.vooruitproject.nl/onze-impact

Gemeenschappelijke thema's uit de praktijken

De negen casussen in dit magazine delen een ambitie om iets te doen voor kwetsbare mensen. Maar ze zijn in veel opzichten verschillend. De initiatiefnemers zijn sociaal ondernemers, bewoners, culturele organisaties, zorg-, en welzijnsinstellingen, gemeente - hierin zien we het hele nieuwe speelveld tussen overheid, markt en gemeenschap terug. Er wordt gewerkt met verschillende doelgroepen – ouderen, mensen met gezondheidsproblemen, jongeren met een handicap of mensen in een isolement. En waar het éne initiatief zich richt op *community building*, begeleidt een ander individuele personen naar plekken of activiteiten die hem of haar verder helpen, en hebben weer andere een eigen specifiek aanbod gericht op gezondheidsbevordering of het verbeteren van het sociaal contact.

Maar ondanks al die verschillen zien we ook in termen van organisatie en werkwijze meerdere gemeenschappelijke thema's. Deze thema's heb-

ben we in een bijeenkomst aangescherpt met de initiatiefnemers. De vier belangrijkste - en samenhangende - thema's zijn de volgende:

De initiatieven zijn van belang voor de beweging naar het voorveld, en dragen bij aan integrale ondersteuning en preventie

De initiatieven dragen (soms onopzettelijk) bij aan de Wmo en de beweging naar het voorveld en meer preventie, hoewel ze niet altijd zelf die link leggen. Ze leveren een eigen kwaliteit van ondersteuning, dicht bij de leefwereld van de deelnemers. Ze zijn niet gericht op zorg maar op ondersteuning van deelnemers – zonodig langdurig -, om hen te helpen te werken met hun talenten of hun veerkracht te behouden of te ontwikkelen. Zo dragen ze bij aan preventie.

De initiatieven zijn integraal en negeren schotten en categorieën van het gemeentelijke sociaal beleid, bijvoorbeeld tussen zorg, sport, welzijn, cultuur. Er zijn soms zowel deelnemers met als zonder indicatie; en men combineert individuele en collectieve ondersteuning. Dit is een consequentie van de inzet van initiatiefnemers om uit te gaan van de behoeften en talenten van deelnemers.

Meerdere projecten betrekken vrijwilligers bij hun initiatieven. Alle initiatieven hebben een netwerk met andere organisaties en initiatieven, en krijgen via die contacten deelnemers of vrijwilligers en verwijzen eventueel mensen door. Daarmee vormen ze een deel van en bouwen ze mee aan een netwerk in de wijk, of zoals Movisie dat noemt: de sociale basis in de wijk.

De ondersteuning is écht vraaggericht

Wanneer iemand de initiatiefnemers vraagt wat er werkt aan hun initiatieven, zeggen zij 'dat iemand zijn talenten mag ontwikkelen', 'dat we doen wat iemand zelf wil' of 'dat iemand zelf zijn tempo bepaalt'. Dit is beleidsmatig te vertalen naar vraaggericht werken. Niet de voorzieningen die beschikbaar zijn staan centraal, noch geko-

kerde beleidsdoelen, maar iemands behoeften en iemands situatie vormen het startpunt voor de ondersteunende activiteiten. Soms is een initiatief volledig aanbodsvrij, zoals bij het Wij-Vaals team of Meerwaarde Welzijn. In andere cases wordt het aanbod binnen bepaalde kaders – zoals bij TAV de Talenten de inlooptijden – flexibel vormgegeven. Bij TAV de Talenten wordt bijvoorbeeld individueel gekeken wat iemand wil doen tijdens de inlooptijden. Bij de een is dit werken in de moestuin, bij de andere computerles en weer een ander doet iedere keer iets anders. Bij Kunst op Recept kunnen mensen zelf de kunstzinnige activiteit kiezen. De ondersteuning gaat uit van wat mensen aanspreekt en probeert positieve ervaringen te creëren en talenten te ontwikkelen (op eigen tempo), niet tekortkomingen te compenseren. Dit maakt de initiatieven aantrekkelijk voor deelnemers en positief.

De activiteiten van de projecten kunnen van buitenaf weinig bijzonder lijken: koffiedrinken met een groepje, broeken maken, samen dansen of schilderen. Maar volgens de initiatiefnemers zijn de activiteiten niet klein in betekenis voor de doelgroep. Door de activiteiten krijgen deelnemers contact met anderen – en misschien zelfs een klein netwerkje - of meer structuur in de dag. Of het geeft ze vertrouwen dat ze stappen kunnen zetten of trots zijn op wat ze doen. Een

stap naar bijvoorbeeld de arbeidsmarkt zit er misschien niet in, maar ze zetten misschien wel de eerste stappen voor vrijwilligerswerk. En op de langere termijn kan iemand dan verrassen en toch een baan vinden.

De professionele inzet is anders

De traditionele benadering in de zorg en ondersteuning is om iemand iets te leren. Hierna laat de professional de 'client' of deelnemer los en kan diegene dit toepassen in de eigen praktijk. Dat past niet bij de ondersteuning die de projecten bieden. Degenen die binnen de initiatieven werken, zijn minder zorgverleners, maar meer mensen die naast de inwoners gaan staan. De initiatiefnemers gaven aan dat ook responsiviteit van belang is, het talent om jezelf niet als het vertrekpunt te nemen en de kwetsbare deelnemer in zijn volledigheid te zien. Zoals initiatiefnemers het zelf zeggen: het werk vraagt dat het DNA van de professional verandert.

In de initiatiefnemers zien we vaak het profiel van 'smart urban intermediaries', of 'Best Persons': personen tussen overheid en samenleving die het verschil maken in wijken. Deze 'intermediairs' zijn betrokken en ondernemend, denken

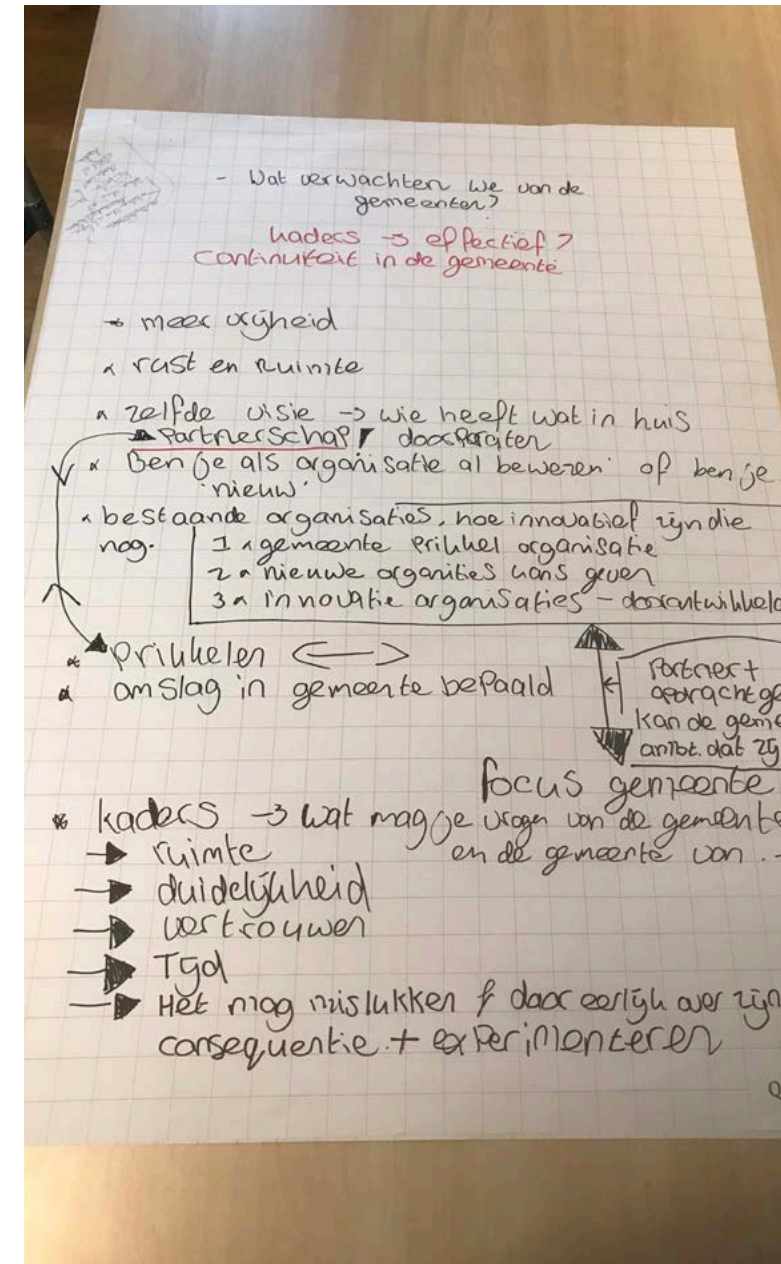
in kansen, geloven erin dat gewone dingen en mensen het verschil kunnen maken en zijn actie-georiënteerd. Ze hebben vaak ook een goed netwerk. Verder lijkt wat de initiatiefnemers doen, soms ook op dat van de traditionele opbouwwerkers (zie ook kader, een bijdrage van Movisie). De afhankelijkheid van zulke 'Best Persons' kent ook een risico: als deze Best Persons stopt, wie borgt dan de essentie van het project, en kan het netwerk overnemen? Dit zorgt voor vragen over hoe je in een vroegtijdig stadium overgaat van een best person naar een best organisation.

Er zijn zorgen over de continuïteit

Bij bijna alle initiatieven zijn in zekere mate zorgen over de continuïteit. Dit heeft te maken met zorgen over financiering. Fondsen en subsidies stellen vooral middelen beschikbaar voor nieuwe initiatieven. Gemeenten financieren vaak op jaarbasis, waarbij verschillende initiatieven aangaven dat ze pas heel laat in het jaar weten of ze door kunnen gaan. Ook voor de samenwerking met externe partijen is dit vervelend: toezeggingen en langetermijnperspectieven zijn lastig te bieden, waardoor samenwerkingspartners pas in een laat stadium weten waar ze aan toe zijn. Dit geldt overigens over en weer.

Voor (meer structurele) financiering is bewijs van de effectiviteit van de initiatieven nodig. Initiatiefnemers geven aan dat dat lastig is, om drie redenen. De eerste is dat het beleid eigen en vaak abstracte doelen kent: doelen van de systeemwereld. En veel initiatiefnemers lopen ertegenaan dat die begrippen te ver afstaan van de termen waarin ze hun resultaten kunnen meten en laten zien. Daardoor is het moeilijk te laten zien dat hun werk de gewenste resultaten oplevert.

Financier en initiatiefnemer moeten elkaar dan toch weten te vinden, in wat en hoe te monitoren en evalueren. Een tweede lastigheid is: hoe toon je preventie aan? De meerwaarde van een initiatief is vaak wel logisch te beredeneren, maar is deze meerwaarde ook binnen de beschikbare middelen en tijd in beeld te brengen? Sommige initiatieven hebben een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MBKA) laten doen. Maar ook als die positief uitpakt, blijft dat de financiële baten, in termen van bespaarde middelen, vaak niet allemaal terechtkomen bij de financier, maar ook bij andere partijen. Tot slot en ten derde: kleinere initiatieven ontbreekt het vaak aan kennis en geld om een (lichte) evaluatie te doen.

Professionals uit het voorveld en het traditionele opbouwwerk

De professionaliteit van de initiatiefnemers uit het voorveld van de Wmo doet denken aan de professionaliteit van het opbouwwerk. Movisie schrijft beknopt over de verschillen en overeenkomsten.

Het opbouwwerk is een specifieke werksoort binnen het sociaal werk en is gericht op samenlevingsopbouw. Het doel van opbouwwerk is het versterken van de zelfwerkzaamheid en medeverantwoordelijkheid van burgers bij de invulling van hun woon- en leefomgeving. Opbouwwerk is daarmee belangrijk voor het versterken van de sociale basis (voorveld) en maakt tegelijkertijd onderdeel daarvan uit.

Opbouwwerk kent traditioneel drie hoofdstromen:

1. Opbouwwerk als sociaal-agogische methode is gericht op gedragsverandering van individuen, groepen en samenlevingsverbanden.
2. Maatschappijkritisch opbouwwerk zet zich in op het veranderen van sociale structuren die achterstanden veroorzaken en in stand houden.
3. Pragmatisch opbouwwerk richt zich op het oplossen van concrete sociale problemen.

Dit traditionele opbouwwerk is de laatste jaren op veel plekken (weg) bezuinigd, al is het in sommige gemeenten nooit weggeweest. De huidige 'opbouwwerkers' heten veelal anders: sociale makelaars, buurtmakers, buurtcoaches, wijkregisseurs, dorpsondersteuners en opereren niet meer per definitie vanuit welzijnsorganisaties. Ze werken vanuit sociale (wijk)teams, zijn werkzaam binnen gemeentelijke organi-

saties of woningbouwcorporaties of werken als zelfstandig sociaal ondernemer. Ze zijn onderdeel van een veelheid aan partijen die werkt aan de sociale basis, naast sociaal werkers ook woningcorporaties, de politie (wijkagenten), de gemeente, onderwijsinstellingen, culturele instellingen, religieuze organisaties, verenigingen, zorgcoöperaties, burgerinitiatieven, inwoners.

Wat het traditionele opbouwwerk en het huidige werken gemeen hebben, is de aandacht voor samenlevingsopbouw, het bevorderen van initiatieven van burgers, het benutten en mobiliseren van belangrijke hulpbronnen in de wijk en het verbinden van informele en formele partijen. Het huidige opbouwwerk is daarmee vooral een combinatie van de eerste en de derde hoofdstroom van opbouwwerk. De tweede stroom van het opbouwwerk was zo goed als verdwenen. Movisie ziet overigens wel – mede onder invloed van sociaal werk in Vlaanderen – sinds 2018 weer meer ruimte voor het maatschappijkritisch opbouwwerk.

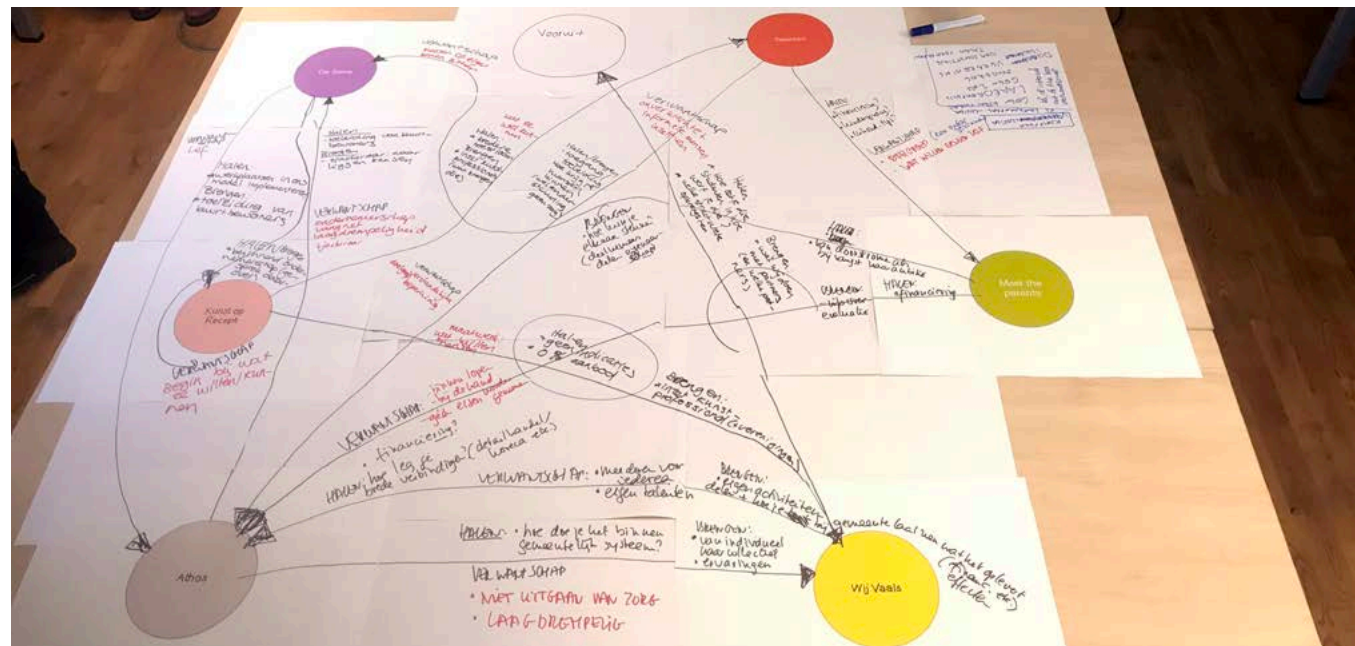
Meer lezen?

- [Samenlevingsopbouw](#)
- [Sociaal Werkers anno 2020](#)
- [Margo Scholte over Structuraliseren](#)
- [Artikel over Sociaal Werk in Vlaanderen en Nederland](#)
- [Artikelen over maatschappij kritisch opbouwwerk en politiseren](#)

Begrijpen we elkaar wel goed?

Beleidsmakers hebben eigen begrippen. Het gaat om “systeemtaal” om gewenste praktijken, ambities van beleid, te duiden. Alleen: die systeemtaal staat vaak ver af van de praktijk waarmee de initiatiefnemers van doen hebben. Links: de begrippen van de systeemwereld. Rechts: de praktijk in meer leefwereldtaal.

Eigen kracht	TAV de Talenten: Kleine stappen in eigen tempo Kunst op Recept: draad van het leven weer oppakken
Normaliseren	Athos: iedereen is welkom
Samenredzaamheid	VoorUit: activiteiten organiseren voor en met de buurt
Sociale basis	WijVaals: netwerk bouwen en onderhouden
Preventie	MeerWaarde Welzijn: mensen met hulpvragen helpen in de buurt Time to Dance: Samen dansen om fysiek actief te blijven
Participatie	De Serre: Ondernemen
Sociale inclusie	Meet the Parents: elkaar leren kennen en goed gesprek

Sturingslessen

In dit magazine zijn we ervan uitgegaan dat de transformatiedoelen van de decentralisaties – betere kwaliteit dienstverlening, meer betrokkenheid samenleving en financiële houdbaarheid verbeteren – nog steeds de essentie zijn voor beleid in het sociaal domein. Dat neemt niet weg dat er sprake is van een doorgaande ontwikkeling. Veel gemeenten zijn op zoek naar mogelijkheden om meer ondersteuning te bieden in het voorveld van de Wmo in een passend samenspel tussen de gemeenschap, de markt en de overheid. Het is een zoektocht naar passende sturingsarrangementen waarin de overheid meer rekening houdt met wat werkt in en voor de gemeenschap. Hiervoor zijn sinds de decentralisaties de gemeenten aan zet. Zij hebben de taak en mogelijkheden om de juiste beweging naar het voorveld te maken.

Tegen deze achtergrond bieden we in dit hoofdstuk één overkoepelende bouwsteen op strategisch niveau voor wethouders en strategische adviseurs en vier bouwstenen voor beleids-

adviseurs. Deze zijn gebaseerd op de bevindingen uit de casussen en op literatuur. Daarbij merken we op dat hoe de overheid het precies (anders) moet doen, nog niet is uitgekristalliseerd. We zien wel contouren van nieuwe sturingsopvattingen en praktijken.

Strategische bouwsteen

Zorg dat de visie, het bekostigingsmodel, de inkoop en de uitvoering op elkaar afgestemd zijn en houdt daarmee rekening met het veranderende speelveld.

“It starts with why.”

Tijdens een bijeenkomst met de initiatiefnemers in het kader van dit project werd steeds genoemd dat het belangrijk is om de essentie van een project duidelijk te hebben en over te

dragen. *'It starts with why'* noemden de initiatiefnemers dat. Ook op gemeenteniveau is dit natuurlijk waar.

De belangrijkste les van onze verkenning is misschien wel dat de kracht van de initiatieven is dat ze dicht op de leefwereld opereren. En dat gemeenten die een beweging naar het voorveld willen maken, deze kracht moeten borgen. De opgave voor gemeenten is om met het bureaucratistische systeem het alledaagse effectief te stimuleren.

Als de overheid samen met de gemeenschap en markt publieke waarde moet leveren en levert, vraagt dat sturing vanuit het besef van een collectieve opgave, én een meer gelijkwaardige opstelling van overheid met de betrokken partijen. Beleidsadviseurs weten de weg in de systeemwereld. Professionals die met kwetsbare mensen werken in de wijk, weten wat werkt in de leefwereld en hoe je uitvoering kan geven aan het 'why'. Zij moeten elkaar (kunnen) opzoeken om hun werelden te verbinden. Dit vraagt om wederzijds vertrouwen. Systeem- en leefwereld zullen altijd blijven verschillen, maar de kloof valt met goede samspraak vaak wel een eind te overbruggen. Een aandachtspunt is daarbij om samen met elkaar op lokaal niveau een gemeenschappelijke taal te ontwikkelen.

Vanuit een visie die recht doet aan het bovenstaande en bijpassende beleidsdoelen in het sociaal domein, zouden gemeenten een bijpassend organisatie- en bekostigingsmodel moeten inzetten en de inkoop en de uitvoering moeten ontwerpen. Daarbij doen ze er goed aan ook na te denken over samenwerking en het overbruggen van cultuurverschillen binnen de gemeente, bijvoorbeeld tussen zorg, welzijn en participatie, en gebiedsgericht.

Nieuwe financieringsvormen en bekostigingsmodellen – zoals taakgerichte populatiebekostiging of shared savings kunnen interessant zijn, maar mogen geen doel op zich worden. Experimenteer en leer wat past bij jouw gemeente.

“Het helpt als je korte lijnen hebt met de gemeente, en kunt overleggen over wat te volgen en meten. Liefst niet eenmalig. Die korte lijntjes lukt nog wel als je in een dorp woont of een wijkambtenaar hebt. Maar als je hoger in de gemeentelijke organisatie komt, is men minder gevoelig voor de uitvoering, en wat werkt in de dagelijkse praktijk.”

Beleidsbouwstenen

Naast de bouwsteen op strategisch niveau zijn er meer concrete aangrijpingspunten voor gemeenten. Op basis van onze verkenning identificeren we er vier:

Maak werk van integrale en meer structurele financiering

Veel van de initiatieven in dit onderzoek passen niet in één beleidsdomein of onder één wet. Kunst op Recept sluit bijvoorbeeld aan bij cultuurbeleid en welzijnsbeleid. Het VoorUit Project sluit aan op beleid voor sociale inclusie, de leefbaarheid in een wijk, integratie en meer. Deze breedte betekent echter ook vaak dat een aanvraag voor financiering niet precies past op beleidsambities bij het bijbehorende specifieke subsidiepotje, zodat het lastig is het toch gefinancierd te krijgen. Een (meer) ontschot budget helpt. Een goed voorbeeld zien we rond het project Athos in Maastricht. Hier komen inwoners samen uit verschillende beleidsdoelgroepen. Voor dit project is de gemeente Maastricht gaan experimenteren met een integraal budget. Zo'n integraal budget past bij de domeinoverstijgende doelen die initiatieven hebben in

het voorveld. Bij Athos is dit het voor deelnemers vergroten van mogelijkheden om deel te nemen aan de maatschappij op een manier die bij hen past. Met een integraal budget kan een gemeente met meerdere kleine deelsommen per beleidsveld een substantieel budget voor meer integrale ondersteuning realiseren.

Meer structurele financiering van initiatieven in het voorveld is een apart aandachtspunt. Initiatiefnemers geven aan dat ze ieder jaar of zelfs ieder half jaar een aanvraag voor financie-

ring moeten indienen, zelfs als hun aanpak zich bewezen heeft. De beschikking komt vaak laat. Dat is logisch beredeneerd vanuit de begrotingscycli, maar ondertussen lopen de activiteiten in het voorveld door. Langeretermijnfinanciering neemt onzekerheid weg, en vermindert kosten die met (jaarlijkse) aanvragen gemoeid gaan.

Geef het voorveld in beleid de ruimte om in te kunnen spelen op veranderende vragen

In beleidskaders worden in het sociaal domein vaak duidelijke randvoorwaarden gegeven over wat in het voorveld of de sociale basis valt. De initiatiefnemers uit dit magazine geven echter aan dat de kracht van de ondersteuning in het voorveld is om responsief te zijn en de vrijheid te hebben om te doen wat nodig is. Randvoorwaarden die gemeenten stellen, zitten dan soms in de weg. Eén van de initiatiefnemers verwoordde 'dat mensen naar ons toekomen, omdat ze weten dat we altijd met ze meedenken in mogelijkheden'. Dit zorgt ervoor dat initiatieven altijd zullen afwijken van het van tevoren bedachte plan om in te spelen op wat de doelgroep vraagt. Een voorbeeld hiervan is TAV de Talenten waarin ze van het idee zijn afgestapt dat alle kandidaten moes-

ten ontwikkelen tot Talent Assistenten, omdat dit teveel druk legde op de kandidaten.

De activiteiten in het voorveld zijn op het oog vaak weinig sensationeel, zoals het organiseren van een koffieochtend. En soms lijken de initiatieven alleen 'leuk', zoals de activiteiten van Time to dance. Toch kunnen juist deze initiatieven het verschil maken voor kwetsbare mensen. De erkenning van de kracht van dit gewone is belangrijk om het voorveld structureel te kunnen behouden.

De gemeente kan werken met een potje 'scharrelgeld', een wijkbudget dat nog niet bestemd is, dat flexibel kan worden ingezet. Dit sluit aan bij de flexibiliteit van de initiatieven. Vraagstukken in een wijk veranderen sneller dan dat beleid aangepast kan worden. Het scharrelgeld kan ingezet worden om initiatieven te ondersteunen die waardevol zijn maar (nog) niet in een beleidskader passen, om initiatieven zich te laten aanpassen op veranderende vragen of om nieuwe verbindingen te leggen tussen partijen in het voorveld die een meerwaarde hebben voor de wijk (zie ook volgende bouwsteen). Een paar voorbeelden staan bijvoorbeeld in [Een wendbare wijkaanpak](#).

Maak gebruik van 'kenners' en netwerken van de wijk om inzicht te krijgen in de vraag en het aanbod

In de wijk is het druk. Er zijn veel formele en informele actoren actief. Als gemeente is het praktisch onmogelijk om overal zicht op te hebben en te houden. Dat hoeft ook niet. In een wijk lopen altijd mensen rond die een groot netwerk hebben rondom het vraagstuk waar ze mee bezig zijn. De voorbeelden uit dit magazine laten zien dat dit initiatiefnemers kunnen zijn in het voorveld, maar ook gebiedsmakelaars, ondernemers, straatcoaches et cetera. hebben vaak een groot netwerk. Benut deze 'kenners' van de wijk en inventariseer samen met hen welke vraag er in een wijk leeft – en welk aanbod er al is, en wat nog nodig is voor welke kwetsbare groepen.

Meerdere initiatiefnemers uit dit project waren vaak een significant deel van hun tijd kwijt aan het onderhouden, verbreden en verdiepen van hun netwerk. Dat doen ze voor nieuwe verbindingen, het versterken van hun buurtfunctie of het vinden van voldoende deelnemers aan hun activiteiten of vrijwilligers. Gemeenten kunnen netwerken helpen op- en uitbouwen. Dat kunnen ze zelf doen bijvoorbeeld door een themabijeenkomst te organiseren over een vraagstuk in de wijk waarbij

iedereen kan aansluiten of ze kunnen bijvoorbeeld een initiatief steunen dat op dit terrein iets wil doen dat meerwaarde heeft voor het collectief.

Leer als gemeente met initiatiefnemers en burgers, en neem daarvoor de ruimte en tijd

Initiatiefnemers die financiering van de gemeente krijgen, vinden het vanzelfsprekend om daar ook verantwoording aan de gemeente over af te leggen. Maar voor hen en voor de gemeente is het interessant om niet alleen de resultaten van een initiatief in beleidstermen gepresenteerd te krijgen, maar juist om te leren over wat werkt, en wat niet. Waarom zou je dat leren dan niet samen doen? Het helpt dan om abstracte concepten met het voorveld concreet te maken. Daarvoor is het nodig om elkaars belangen te kennen en dezelfde taal te leren spreken, want er wordt nog veel langs elkaar gepraat. Ga met partners en met inwoners in gesprek over welke resultaten je kunt en wilt monitoren. Zoek samen naar indicatoren die laten zien dat iets werkt. Dit zorgt ervoor dat indicatoren aansluiten bij zowel de financiers als de initiatiefnemers en dat zij goed inzicht bieden bij het evalueren van de aanpak.

“De subsidievoorwaarden en financiering worden vaak per organisatie bepaald. We werken echter steeds meer in netwerken. Subsidievoorwaarden en evaluaties zouden meer gericht moeten zijn op samenredzaamheid.”

Leer tenslotte niet alleen met initiatiefnemers en burgers, maar ook intern binnen de gemeentelijke organisatie. Verschillende beleidsafdelingen – maar ook professionals in de wijk – lijken soms een andere taal te spreken met andere terminologie. In deze publicatie is een deel van de terminologie in het sociaal domein ontwart. Maar de link naar andere domeinen is hiermee nog niet gelegd. Een gezamenlijk referentiekader helpt om elkaar in de praktijk – waar het gebeurt – beter te begrijpen en elkaar vaker op te zoeken.

Inspiratie nodig?

Zie voor inspiratie vanuit de woonzorgopgave ook de publicatie [Langer Thuis; werk in uitvoering](#)

Afsluiting

De kracht van het gewone

Ter afsluiting van de publicatie is het goed om te reflecteren op de titel 'de kracht van het gewone'. De initiatiefnemers noemen het gewoon dat iedereen zich ergens in kan ontwikkelen, soms met een beetje steun. Gewoon is gewoon én bijzonder. Bijvoorbeeld een theaterles bij Kunst op Recept voor mensen die daar misschien nooit aan gedacht hebben en even uit hun dagelijkse leven getild worden. Of een computerles van de studenten van VoorUit waardoor je op internet je weg kunt vinden of kunt appen met een kleinkind. Of het is een koffieochtend van Meet the Parents of een maatje doordat de Sociaal Makelaar een verbinding met iemand andere voor je legt. Deze kleine activiteiten dragen eraan bij dat iemand een 'gewoon' leven kan hebben, waarin iemand het gevoel heeft mee te doen in de maatschappij.

Leeslijst

Sophie Albers, Albert Jan Kruijer (2020). *Doen wat goed is. Praktische wijsheid in het sociale domein*. Uitgeverij van Gennep.

Janny Bakker-Klein (2019). *Anders kijken: Een zoektocht naar responsiviteit in het sociaal domein*. Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam:
www.movisie.nl/anderskijken

Marco Bruggeman en Joost van Ravesteyn (2019). *Leerverslag Leer en ontwikkeltraject Versterken sociale basis*. Uitgave programma Sociaal Domein.

Radboud Engbersen (30 oktober 2019). *De sociale basis keert terug in nieuwe gedaanten*:
www.movisie.nl/artikel/sociale-basis-keert-terug-nieuwe-gedaanten. Movisie.

Radboud Engbersen (2 juli 2019). *Sterft de buurtwerker uit?* (blog): www.buurtwijs.nl/content/sterft-de-buurtwerker-uit. Movisie.

G40 themagroep ZJO (2019). *Inwoners (terug) aan het stuur van hun leven naar een steunend en sociaal domein*. Werkagenda Themagroep Zorg, Jeugd, Onderwijs. September 2019 – 2022.

NDSO, KPMG, Plexus & HHM (2016). *De rol van populatiebesteding in het sociaal domein*. NDSO

Marcel Spierts en Hugo Post. (2018). *Open & onbevangen de wijk tegemoet*. Eindrapportage pilots collectiviseren. Haarlem. Marcel Spierts. Onderzoek en ontwikkeling.

Ard Sprinkhuizen. (2019). *De noodzaak van investeringen in de sociale basis*. Kennisplatform Utrecht sociaal; Kenniscentrum sociale innovatie hogeschool Utrecht. Powerpoint presentatie 25 november 2019.

Martijn van der Steen, Jorren Scherpenisse en Mark van Twist (2015). *Sedimentatie in sturing*

Systeem brengen in netwerkend werken door meervoudig organiseren. Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.

Mellouki Cadat-Lampe, Radboud Engbersen, Judith Jansen, Jasper van de Kamp, Lou Repetur en Martha Talma (2020). *Wijk in de Wijk*. www.movisie.nl/publicatie/wij-wijk. Movisie.

Lisbeth Verharen (2019). *Sociale kwaliteit voor een sterke sociale basis*. Essay. Tijdschrift voor Sociale Wetenschappen, www.socialevraagstukken.nl/wp-content/uploads/Sociale-Kwaliteit-in-de-Sociale-Basis-.pdf

Interviews:

Nieuwe stappen in de transitie van het sociaal domein. (2019). Interview met Raymond Hamar de la Brethonière van de Dienst OCW, gemeente Den Haag en Lydia Sterrenberg, Platform31 website 26 juni 2019. www.platform31.nl/nieuws/nieuwe-stappen-in-de-transitie-van-het-sociaal-domein

Metten is weten in het sociaal domein (2019). Of algemene voorzieningen iets opleveren, kan je alleen lokaal bepalen. Gesprek met Remco van Eijkel, Centraal Planbureau. 8 juli 2019, www.platform31.nl/nieuws/metten-is-weten-in-het-sociaal-domein

Colofon

Uitgave

Platform31
Den Haag, juli 2020

Auteurs: Jochem Heemskerk en Lydia Sterrenberg
(Platform31)

Met medewerking van: Angela van Dijk, Josefiene Poll
(LKCA) en Lianne van Eeden (Platform31)

Redactie: Platform31

Bijdrage van Lou Repetur, Marielle van Pelt en Radboud
Engbersen (Movisie)

Platform31

Kennis- en netwerkorganisatie Platform31 ziet de **trends** in stad en regio. We **verbinden** beleid, praktijk en wetenschap rondom actuele vraagstukken en komen tot een **aanpak** waarmee bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders direct aan de slag kunnen. De oplossingen houden we niet voor onszelf: **iedereen profiteert mee** van de resultaten.

Postbus 30833, 2500 GV Den Haag
www.platform31.nl

Dit project is mogelijk gemaakt door bijdragen van

Stedennetwerk
G40

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport, aanvaarden Platform31 en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens. Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt mits de bron wordt vermeld.

